

Referat fra faggruppemøte 05.06.2019, kl. 1000-1530, Blokkodden, Engerdal kommune

Tilstede; Magnus Borgos, Eivind Moen, Tore Lahn, Ellen K. Berns, Bjarne Granli, Torfinn Rohde, Per Øivind Riise, Kirsten Thyrum, Ingunn Holøymoen, Frida Aakervik Berg

Forfall; Thomas Ole Andersen, Ragnhild Hoel, Astrid Haug, Olve Morken, Anne Kristin Rødahl, Morten Tøndel, Kirsten Frønes, Tove Martens, Johan Fredrik Urnes

Befaring Gløta og Lomviksgården

I forkant av møtet var det innkalt til befaring på Gløta-anlegget ved utløpet av Femunden og på Lomviksgården, ferdasgården til Kjørelaget Femund Dalarna i Idre kommune, Sverige.

Faggruppa møtte på avkjørsel ved Fv 26, mellom Isterfossen og Femundsenden, hvor Bjarne tok imot og loset gruppa noen hundre meters spasertur på skogsti ned til Gløta. Her hadde Ellen bålkaften klar på en tilrettelagt bål plass.

Smeltehytta ved Gløta ble planlagt og anlagt etter at Kopperverket konkluderte med at driften ved smeltehytta ved Femundshytten ble vanskelig, bl.a. p.g.a. lite vatn i Butjønnebekken. Smeltehytta sto ferdig i 1759, og ble kalt Nye Femundshytten. Som en del av prosjektet ville Kopperverket heve vannstanden i Gløten, og dermed Femunden med 1 norsk alen (62,4 cm) for at malmprammene på Femunden skulle komme helt fram til anlegget gjennom Søndre Gløtsund. Dambyggingen ga imidlertid en betydelig høyere vannstandsøkning (ca. 2m). Tidlig kom det protester både fra Rendølene som hadde fiskerettigheter i Gløta. De hevdet at vannstandshevingen ødela fisket. De svenske bøndene langs Klaraelva var redde for dambrudd og sunamilignende tilstander og protesterte også. Etter diverse kommisjoners arbeid, måtte Kopperverket avvikle Nye Femundshytten før den var kommet i gang. Både smeltehytta og dammen måtte rives. Smeltehytta ble revet i 1764, mens restene av damanlegget står igjen på begge sider av utløpet fra Gløten. Senere, i 1813, ble Drevsjømo smeltehytte etablert og overtok etter Femundshytta som ble endelig nedlagt i 1822.

Rapporten «Kulturlämningar vid Femundens södra ende»

<https://www.dropbox.com/s/bbqdu26c2c4h3oy/Rapport%20fra%20arkeologisk%20registrering%20NT%20kulturminner%20Femunden.pdf.pdf?dl=0> av Jannika Grimbe, gir en god oversikt over både denne historien og mange andre i området.

Befaringen gikk videre til Lomviksgården i Idre, hvor vi ble mottatt av Sven Erik Johanson og hans fru Viola. Her ble det orientering og kaffe og bulle, og en fin stund i tunet.

Lomviksgården var en storbonde- og grensehandelsstasjon som ble oppført i 1867. Gården er kulturminnefredet, og ble overtatt av Dalarna-Femund i 2013. Før det hadde gården vært i Älvdalens kommunes eie en lengre tid. Gården drives nå på gammelt vis, og Dalarna Femund har sommeråpent på gården med omvisninger og servering. Vinterstid overnatter Dalarna-Femund forkjørerlag her under turen til Rørosmartnan. Gården kan også leies ut til

arrangementer og overnatting. <http://www.dalarnafemund.com/lomviksg%C3%A5rden-28431371>

Etter avsluttet omvisning på Lomviksgården gikk turen videre til Blokkodden hvor vi avholdt selve faggruppemøtet.

Sak 08/19 Oppfølging av sak 03/19 Markering av 10-årsjubileet for innskrivingen av Røros bergstad og Circumferensen på verdensarvlista

På faggruppemøtet den 04.04.2019, ble det fattet vedtak om at jubileumskomiteen (se under) på møtet den 05.06. skulle legge fram endelig forslag til datoer for jubileumsarrangementer i 2020.

Det ble gjort følgende bestemmelser for arrangementene;

Engerdal; 13.-14.juni Plakettavduking på Femundshytten kombinert med opplegg på Femund II.
(Alternativt fellesopplegg med Røros hvis Kongehuset deltar. Se under)

20.-21.juni: Åpning verdensarvutstilling på Blokkodden.
Verdensarven som rød tråd gjennom hele sommersesongen på Blokkodden.

Ca.15. august; Fellesarrangement med Lomviksgården med bl.a. kølbrenning.

Tolga; Uke 30; Åpning av informasjonssenteret på Kraftstasjonen-samtidig med Olsok på Tolga.
Tolga har 350-årsjubileum i 2020. Det samme er Tolgen hytte.

Os; 17.februar; Plakettavduking på Tufsingdalen når forbøndene passerer.
4.-5. eller 11.-12.juli; Teaterforestilling på Oddentunet
Det kan også være aktuelt med et arrangement i Gruvåsen i løpet av sommeren/høsten.

Holtålen; Uke 25 Plakettavduking på Mugg-gruva. Del av Ålendåggåprogrammet

Røros; Uke 34 Avduking av Plakett på Malmplassen eller Storwarts, og inne på Smeltehytta.
Om verdensarvrådet går for å sende en invitasjon til kongehuset, avventer vi dato, og foreslår en evt. kobling med Femunshytten og Femund II.

Verdensarvsenteret: Fotoutstilling før/nå, som åpnes i slutten av juni.
Turer i samarbeide med lokale historielag o.a.; «Bli med ut i Circumferensen». Tid og steder ikke fastlagt enda.

Utgi jubileumsbrosjyre/program ihht. ovenstående og evt. andre markeringer.

Saken legges fram for verdensarvrådet på møtet den 21.06.2019

Sak 09/19 Forvaltningsplan for Røros bergstad og Circumferensen

Forvaltningsplandokumentet var utsendt på forhånd. Ikke ferdig, men ferdig nok til å få en rekke konstruktive kommentarer fra faggrupped medlemmene. Noe av dette ble ført direkte inn i dokumentet, noe er oversendt fra medlemmene til koordinator, og noe er fulgt opp i eget møte i etterkant.

Noen kommentarer;

Kap. 6; Beskrivelse av verdensarven Røros bergstad og Circumferensen. Avsnittet om kulturlandskapet må utvides og deles opp i landbrukets kulturlandskap og gruvelandskapene. Kapitlet bør utvides.

Kap 10; Tilstandsbeskrivelse; Bergstaden må ha en mere omfattende beskrivelse. Kanskje dele opp i bydelene? **Ta inn kartet fra reguleringsplanarbeidet som viser alder på paneler.**

Kap 11; utfordringer og påvirkningsfaktorer (utfordringer og trusler); Gjennomgå med Ingunn og Magnus på eget møte.

Det er viktig at trusselformuleringene nyanseres etter hvor i verdensarven en befinner seg; f.eks. vil nye bygninger eller store tekniske inngrep i landbrukets kulturlandskap rundt bergstaden være en direkte trussel mot verdensarvstatusen. Det samme gjelder tekniske inngrep i gruvelandskapene.

Høyder, form, farge og materialbruk på bygg i industrilandskapene rundt bergstaden vil være bestemmende for hvordan de vil påvirke verdensarvverdiene. Her bør trusselformuleringen avspeile det, og framtinge konsekvensutredninger.

I de fleste tilfellene vil det være slik at nye tiltak som åpenbart vil påvirke opplevelsesverdi eller direkte endringer i landskap, bygningsmasse o.s.v skal utløse en *konsekvensvurdering* opp mot verdensarvverdiene.

Begrepsbruk; det må lages en «ordliste» som forklarer begrep som attributt, signifikant verdi, o.s.v.

Det må også tilstrebes en konsekvent begrepsbruk/definisjon av f.eks. bergstaden, og differensieres mellom det historiske sentrum (som omfattes av reguleringsplanen for sentrum) og industri, handel og boligområdene rundt (Stormoen, Hagaen, Tollef Bredlas veg, Falunveien, Vola, o.s.v.).

Det ble stilt spørsmål om «fritidshusifiseringen» av bergstaden er en trussel mot verdensarven? Kan det faktisk heller være en fordel; bygningene holdes vedlike, krav om standardøkning blir mindre o.s.v.

Det ble også stilt spørsmål om tiltaket; «kulturminneforvalter for regionen» skal frafalles til fordel for bygningsvernveileder ved musea i nord-Østerdalen. Dette p.g.a. at det er aktualisert å få opprettet en slik stilling i forbindelse med etableringen av Innlandet fylke.

Det er viktig at det presiseres at tiltaksdelen er en opplisting av aktuelle tiltak, og at den ikke er utfyllende.

Høring og prosess videre;

Faggruppa er enig med koordinator om at plandokumentet sendes ut på høring tidlig på høsten med en lang høringsfrist, slik at det blir de nye kommunestyrene som foretar behandlingen av dokumentet.

Dette anbefales for verdensarvrådet på møtet den 21.06, hvor det også vurderes om neste verdensarvrådsmøte skal flyttes fram til august.

Sak 10/19 Orienteringssaker:

Fredningsprosess på Femundshytta v/Tore Lahn og Bjarne Granli.

Tore Lahn orienterte. Det er laget en bestilling til Feste AS for å utarbeide fredningsdokumenter. Arbeidet startet før ferien, og det er tillyst et møte på Femundshytten den 13. juni. Prosessen er beregnet å ta 20 uker fram til oversendelse til Riksantikvaren.

Det ble stilt spørsmål om fredningen skal omfatte hele det markerte verdensarvområdet opp til Butjønnbekken.

Faggruppa anbefalte at hele området tas med.

Feste As tar også over arbeidet med selve reguleringsplanen.

Verdensarvutstilling på Blokkodden v/Bjarne Granli og Ellen K. Bertntz

Arbeidet går framover i samarbeid med Glomdalsmuseet og verdensarvsenteret. Møte med verdensarvsenteret avholdes 11. juni.

Det skal lages en kartmodell som viser logistikken/kjørerutene, og det skal bygges modeller av de 3 smeltehyttene som ligger i Engerdal; Femundshytten, Nye Femundshytten og Drevsjøhytta.

Nordisk verdensarvsamling i Stockholm 2.-4. september

Torfinn orienterte og oppfordret medlemmer av faggruppa til å se på programmet og vurdere deltakelse. Det kan bevilges penger fra koordinatorbudsjette til deltakelse.

Runa Finborud, Magnus Borgos og Torfinn Rohde er påmeldt.

Odd Sletten, Per Øyvind Riise og 2-3 stk. fra verdensarvsenteret vil delta.

Avslutningsvis takket vi av Tore for sin utrettelige innsats for kulturminnevernet i Hedmark og i Nord-Østerdalen spesielt. Tore har vært

kontinuiteten i verdensarvbeidiet fra Hedmarks side, og hele tida vært på tilbudssida, med utallige reiser i Østerdalene. Tore blir nå pensjonist, og skal nyte sitt otium bl.a. med pleddet med lasskjøremotiv som han fikk som gave fra faggruppa.

Referent; Torfinn Rohde